



Az Iskolai Kudarccal Megelőzése

Összefoglaló zárójelentés



EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education



AZ ISKOLAI KUDARC MEGELŐZÉSE

Összefoglaló zárójelentés





Az Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért (az Ügynökség) független és önigazgató szervezet. Az Ügynökséget a tagországok oktatási minisztériumai és az Európai Bizottság közösen finanszírozza az Európai Unió (EU) Erasmus+ oktatási programja (2014–2020) keretében megvalósuló működési támogatásán keresztül.



Az Európai Unió
Erasmus+ programjának
társfinanszírozásával

A jelen kiadvány megjelenésének az Európai Bizottság általi támogatása nem tekinthető a tartalom jóváhagyásának, mely kizárólag a szerzők nézeteit tükrözi, és a Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglalt információ felhasználásáért.

Az ebben a dokumentumban bárki által kifejtett nézetek nem szükségszerűen képviselik az Ügynökség, az Ügynökség egyes tagországai vagy az Európai Bizottság hivatalos álláspontját.

Szerkesztő: Anthoula Kefallinou

A dokumentumból részek kiemelhetők és közlétehetőek, feltéve, ha a forrást világosan megjelölik. A hivatkozást ezzel a jelentéssel kapcsolatban az alábbiak szerint kérjük megadni: Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért, 2020. *Az Iskolai Kudarc Megelőzése: Összefoglaló zárójelentés.* (A. Kefallinou, szerk.). Odense, Dánia

Ez a jelentés elektronikusan teljes mértékben átalakítható formátumban és 25 nyelven áll rendelkezésre, hogy az abban foglalt információhoz minél jobb hozzáférést biztosítsunk. A jelentés elektronikus változatai hozzáférhetők az Ügynökség web site-ján: www.european-agency.org

A jelen dokumentum az eredeti angol nyelvű változat fordítása. Ha bizonytalan a fordításban szereplő információk pontosságát illetően, kérjük, hivatkozzon az eredeti angol szövegre.

ISBN: 978-87-7110-891-0 (Elektronikus)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2020

Titkárság
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsszeli Iroda
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org



TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	5
A PROJEKT ELVI KERETE	6
Az iskolai kudarc meghatározása	6
Az iskolai kudarc megelőzésének rendszer-elvű megközelítése	7
A SZAKIRODALOM TANULMÁNYOZÁSA ALAPJÁN TETT MEGÁLLAPÍTÁSOK	10
A SZAKPOLITIKA TANULMÁNYOZÁSA ALAPJÁN TETT MEGÁLLAPÍTÁSOK	13
AZ ISKOLAI KUDARC MEGELŐZÉSÉT SZOLGÁLÓ LEGFŐBB SZAKPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEK	15
A PROJEKT EREDMÉNYEI	17
IRODALOMJEGYZÉK	18







BEVEZETÉS

Az iskolák befogadóképességének megteremtése és az iskolai kudarc leküzdése a befogadó oktatási rendszerek elengedhetetlen előfeltétele. Az utóbbi években az Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért (a továbbiakban: az Ügynökség) tagországai kiemelten kezelik az iskolai kudarc megelőzésének kérdését. A 2015. évi országos felmérésben az Ügynökség képviselő testületének tagjai egy, az iskolai kudarcra és a befogadásra összpontosító projekt elindítását kezdeményezték. Válaszul az Ügynökség létrehozott egy tematikus projektet **Az iskolai kudarc megelőzése: A Befogadó szakpolitikák lehetőségeinek vizsgálata az intézményrendszer és az egyének vonatkozásában** (PSF) címmel. A projekt az Ügynökségnek az iskolai kudarcra foglalkozó eddigi tevékenységére épül.

A PSF-projekt az iskolai kudarc megelőzése tekintetében rendelkezésre álló szakpolitikákról és kutatási szakirodalomról nyújt teljes körű áttekintést. Célja azon befogadó szakpolitikai keretrendszerek tulajdonságainak az előtérbe helyezése, amelyek segítségével megelőzhető az iskolai kudarc, továbbá amelyekkel az iskolai rendszerek jobban meg tudnak felelni az eltérő tanulói igényeknek.

A projekttevékenységekre 2018 és 2019 folyamán került sor. A tevékenységek során megvizsgálták, hogy a befogadó nevelés-oktatási szakpolitikák potenciálisan hozzájárulhatnak-e az iskolai kudarc megelőzéséhez az egyének és a teljes rendszer szintjén. A projekttevékenységek az alábbi fő projektkérdések mentén zajlottak:

1. Mit mond a szakirodalom az iskolai kudarc megelőzése és a befogadó nevelés-oktatási rendszerek közötti kapcsolatáról?
2. Az Ügynökség tagországainak a befogadó nevelés-oktatási szakpolitikái hogyan értelmezik az iskolai kudarcot, és hogyan lépnek fel annak megelőzése érdekében a teljes oktatási rendszer, illetve az egyéni tanulók viszonylatában?
3. Milyen befogadó szakpolitikai elemek és keretek tűnnek szükségesnek az iskolai kudarc megelőzése érdekében?

A kérdések megválaszolásához a projektcsoport párhuzamosan két szálon folytatott elméleti kutatást. Az egyik az iskolai kudarcnak az inkluzív nevelés-oktatás keretében történő megelőzését tárgyaló európai és nemzetközi szakirodalom áttekintése és vizsgálata volt. A második szál az európai és nemzetközi szakpolitikai ismeretanyagot vette górcső alá, továbbá megvizsgálta az iskolai kudarc megelőzésére irányuló, már meglévő nemzeti szakpolitikai intézkedéseket. Ennek keretében a projekt az Ügynökség tagországai szintjén adatgyűjtést végzett, amelynek célja az volt, hogy feltárja, az egyes tagországok milyen szakpolitikai megközelítéseket alkalmaznak az iskolai kudarc visszaszorítása érdekében. Tizennégy ország nyújtott be elemzés céljából jelentést: Cseh Köztársaság, Egyesült Királyság (Észak-Írország, illetve Skócia), Észtország, Finnország, Görögország, Írország, Izland, Lettország, Málta, Németország, Svédország, Szerbia, Szlovákia.



A projekt az alapfokú oktatás és a felső középfokú oktatás közötti, azaz **Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere** által meghatározott 1–3. szintre összpontosított. A projekt eredményeinek fő célcsoportja a befogadó nevelés-oktatás terén tevékenykedő nemzeti, regionális és helyi politikai döntéshozók voltak.

A PROJEKT ELVI KERETE

Az iskolai kudarc meghatározása

Mivel az iskolai kudarc összetett kérdés, fontos, hogy előbb tisztázzuk a fogalmat, és azt a projekt kontextusában határozzuk meg.

A **PSF szakirodalmi áttekintése** (Európai Ügynökség, 2019a) alapján az iskolai kudarcra foglalkozó kutatás két fő szempontja: az egyéni szempont (azaz, hogy az egyének hogyan vallhatnak kudarcot az oktatási rendszerben) és a szervezeti szempont (azaz, hogy az oktatási rendszer hogyan vallhat kudarcot az egyes tanulókkal szemben).

A szakpolitikai irodalom az iskolai kudarc megelőzése tekintetében gyakran említi a szervezeti szempont fontosságát. Ezt azonban a korai iskolaelhagyást (lásd: Európai Ügynökség, 2016; 2017a; Európai Bizottság, 2015) vagy az iskolai hatékonyságot és iskolafejlesztést (lásd: Európai Bizottság, 2017) kutató európai szakpolitikai dokumentumok csupán mellékesen tárgyalják.

A fentiek figyelembevételével a PSF-projekt a következőképpen határozza meg az iskolai kudarcot:

Az iskolai kudarcra akkor kerül sor, amikor az oktatási rendszer nem biztosítja a sikeres tanuláshoz, az elkötelezettséghez, a közösségben való szélesebb körű részvételhez és a stabil felnőttkorba való átmenethez vezető befogadó és méltányos nevelés-oktatási szolgáltatásokat (Európai Ügynökség, 2019b, 22. o.)

Így tehát az iskolai kudarc megelőzése egy olyan befogadó rendszer megteremtését teszi szükségessé, ahol valamennyi – ideértve az iskolai kudarc kockázatának, valamint a kirekesztésnek leginkább kitett – tanuló minőségi oktatásban részesülhet. Ennek megléte jobb teljesítményhez és a tankötelezettség sikeres teljesítéséhez vezet, ráadásul túlmutat az iskola szervezetén, hiszen célja az egyenlőtlenségek kezelése a szélesebb körű közösségi részvétel és a stabil felnőttkorba való átmenet biztosítása érdekében (Európai Ügynökség, 2019b).



Az iskolai kudarc megelőzésének rendszer-elvű megközelítése

A projekt elvi kerete rendszer-elvű szemléletet javasol, és **emberi jogi megközelítés** alkalmazását szorgalmazza. Ennek megfelelően, az oktatási rendszereknek lehetővé kell tenniük az iskolák számára, hogy azok valamennyi tanuló esetében támogassák a magas színvonalú oktatáshoz való jogot.

Ez pedig a következőket jelenti:

... az egyéni támogatástól és a kompenzációs (azaz az orvosi diagnózis vagy címkék alapján történő) megközelítésekkel való elmozdulás a proaktívabb oktatási és tanulási megközelítések felé (Európai Ügynökség, 2017b, 19. o.).

E megközelítés valamennyi tanuló igényeinek a kielégítésére összpontosít. Célja a valamennyi szinten jelen lévő intézményi korlátok azonosítása és elhárítása, amelyek iskolai kudarchoz vezethetnek, valamint egy olyan rendszer előmozdítása, amely a méltányosságot és a kiválóságot egyaránt biztosítja.

A befogadó nevelés-oktatási rendszereket leginkább a megelőzést – mintsem a beavatkozást és a kompenzációt – szem előtt tartó szakpolitikai akciók tudják előmozdítani. A PSF-projekt elismeri, hogy a kompenzációs intézkedések bizonyos tanulóknak esetében szükségesek lehetnek, és ezért azokat az országok rendszerint alkalmazzák. Mindazonáltal, a kompenzációs szakpolitikai akciók és intézkedések meghozatalára csak végső esetben kellene, hogy sor kerüljön. Az országoknak a preventív megközelítéseknek kellene elsőbbséget biztosítaniuk.

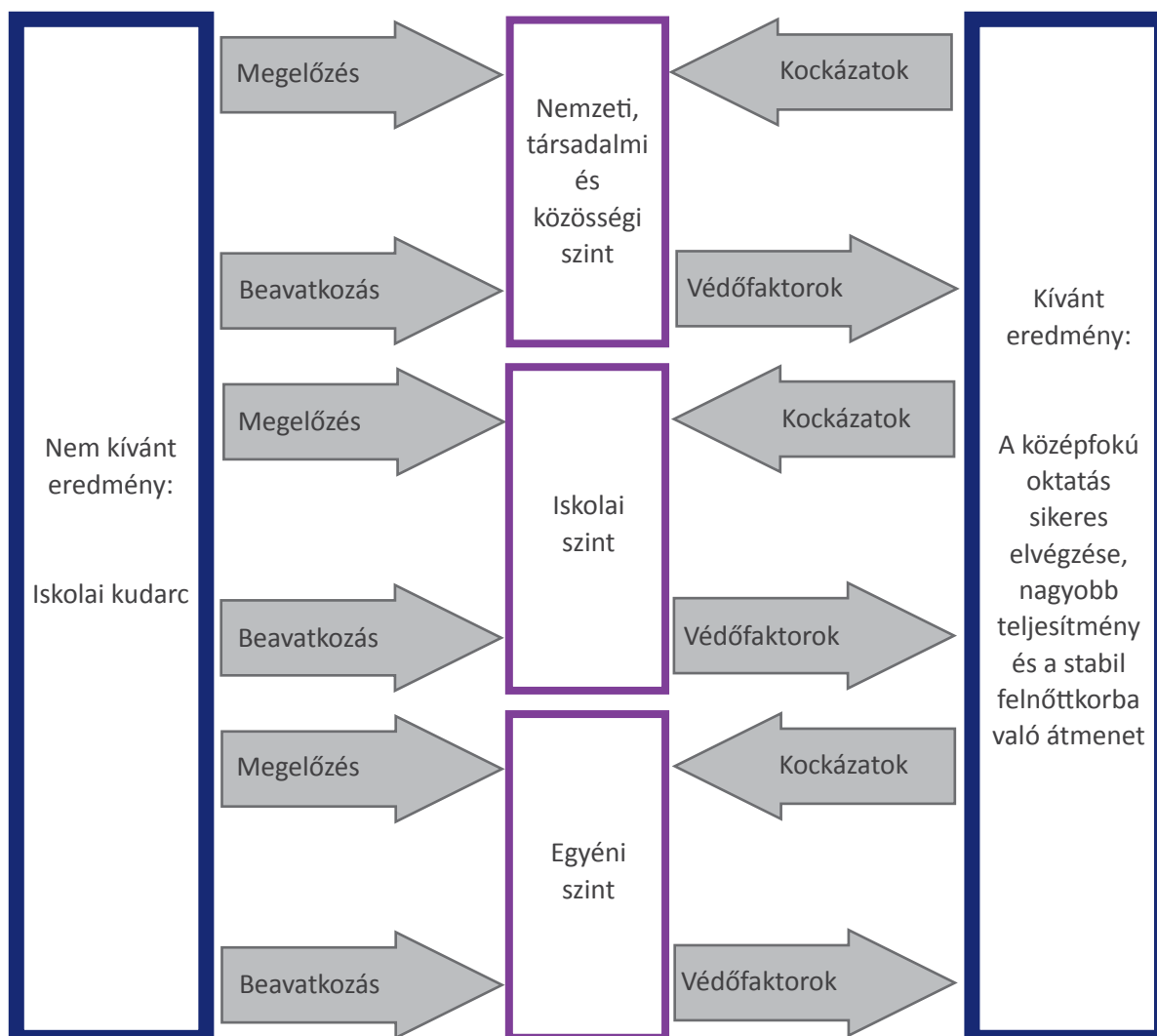
Az iskolai kudarc a nemzeti/regionális és helyi szakpolitikák, az iskolák szerveződése, illetve az egyéni körülmények megértése és az azokra való reagálás együttese révén előzhető meg. A PSF szakirodalmi áttekintése felvázol egy, az iskolai kudarc megelőzését célzó fogalmi modellt, amely tartalmazza a fenti elemeket, és az Ügynökségnek a korai iskolaelhagyásra vonatkozó eddigi munkájára épül (Európai Ügynökség, 2016; 2017a). E modell szerint **a tanuló életében jelen vannak bizonyos tényezők (kockázatok és védőfaktorok) és külső erők, amelyekre a politikai döntéshozók és a különböző oktatási szakemberek befolyással lehetnek (megelőzési stratégiák és beavatkozások).**

A modell felvázolja, hogy a különféle erők hogyan húzzák és tolják a tanulót a kívánt eredmény – azaz a középfokú oktatás sikeres elvégzése, a nagyobb teljesítmény, valamint a stabil felnőttkorba való átmenet – és a nem kívánt eredmény – azaz az iskolai kudarc – között. Ezek az erők a közösségben, az iskolában és egyéni szinten is hatnak (Európai



Ügynökség, 2019a). A modell értelmében fontos az ökoszisztéma, amelyben az erők működnek (Bronfenbrenner, 2005).

A PSF-projekt ezt az ökoszisztéma alapú megközelítést helyezi előtérbe az iskolai kudarc rendszer-szintű megközelítéseinek mélyrehatóbb vizsgálata érdekében. Az iskolai kudarc megelőzését a **Befogadó nevelés-oktatási modell ökoszisztémája** kontextusában vizsgálja. A projekt az Ügynökség olyan legutóbbi tevékenységeire épül, mint például az **Inkluzív koragyermekkorai nevelés, Az inkluzív oktatásban részt vevő tanulók iskolai sikerességének növelése és Az inkluzív iskolai vezetés támogatása**, és azokat terjeszti ki. Az ökoszisztéma keretrendszer célja segítséget nyújtani az oktatás területén illetékes döntéshozóknak a kérdéskör kulcsfontosságú helyi, regionális és/vagy nemzeti szintű felülvizsgálatához.



1. ábra Az iskolai kudarcot befolyásoló tényezők kombinált ökoszisztéma- és erőtér-vizsgálati modellje (forrás: Európai Ügynökség, 2017a)



Az ökoszisztéma modell a következő egymással összefüggő rendszerekből tevődik össze:

- A **mikro-rendszer** az iskolában lezajló folyamatokat és a tanulók tanuló társaikkal és a felnőttekkel való interakcióit foglalja magában. A jelen projekt kontextusában a mikro-rendszer az iskolai jelenlétet és elkötelezettséget növelő iskolai szintű megközelítésekkel és tanulóközpontú gyakorlatokkal foglalkozik.
- A **mezo-rendszer** a mikro-rendszeren belül az iskolai struktúrákat és rendszereket befolyásoló összekapcsolódásokat tükrözi. A projekt esetében a mezo-rendszer azokat az iskolai szintű interakciókat foglalja magában, amelyek az iskolai kudarc elhárításában hasznosak lehetnek.
- Az **exo-rendszer** azt a közösségi kontextust foglalja magában, amely egyéb szinteket is befolyásolhat. A projektben az exo-rendszer azokra a helyi közösségi tevékenységekre összpontosít, amelyek hozzájárulnak az iskolai kudarc megelőzéséhez.
- A **makro-rendszer** a szélesebb társadalmi, kulturális és jogalkotási kontextust jelenti, és magában foglal valamennyi egyéb rendszert. A projekt szempontjából a makro-rendszer az iskolai kudarc megelőzésére és a befogadó szemlélet előmozdítására irányuló nemzeti/regionális intézkedéseket foglalja magában.





A különböző rendszerelemek és a köztük fennálló kapcsolatok hatással vannak az iskolák azon képességére, hogy valamennyi tanulót elfogadjanak és befogadjanak. Ha egy iskolarendszer nem képes méltányos lehetőséget biztosítani valamennyi tanuló számára ahhoz, hogy sikeresen befejezhessék tanulmányaikat, és felkészüljenek a felnőtt életre, akkor „megbukott”.

Az ökoszisztéma-modell a rendszerszintek közötti kapcsolatot és kölcsönös összefüggést hangsúlyozza. Így tehát egy adott rendszer valamelyik elemének a megváltoztatása esetén figyelembe kell venni az ezáltal a többi elemre gyakorolt hatást is (Európai Ügynökség, 2019a).

A modell az egyén szempontjából belső és külső tényezőket egyaránt azonosít. Következésképpen elrugaszkodik attól a kettős kérdéstől, hogy a tanulás és a befogadó környezetben elért eredmények az egyéntől vagy a kontextustól függenek-e. Valamennyi faktor mindenkor a tanuló oktatási ökoszisztémájához viszonyítva helyezkedik el. Így tehát, a tanuló középpontban történő elhelyezésével az ökoszisztéma modell az emberi jogi megközelítést támogatja (ibid.).

A SZAKIRODALOM TANULMÁNYOZÁSA ALAPJÁN TETT MEGÁLLAPÍTÁSOK

A projekt **egyik tevékenysége** az iskolai kudarcnak az inkluzív nevelés-oktatás keretében történő megelőzésével foglalkozó európai és nemzetközi szakirodalom áttekintése és vizsgálata volt. A **PSF szakirodalmi áttekintés** többféle módszertant is alkalmazó kutatásokat ismertet az iskolai kudarc leküzdésére irányuló megoldások megértéséhez és feltérképezéséhez. A szakirodalom az iskolai kudarc fogalm meghatározásai során inkább az egyes tanulókra fekteti a hangsúlyt, az iskolafejlesztés helyett inkább. Ezek a fogalm meghatározások három fő téma köré csoportosulnak:

- Korai iskolaelhagyás
- Gyenge iskolai teljesítmény
- A társadalomban való teljes részvételre való képtelenség vagy gyenge felnőttkori jóllét (Európai Ügynökség, 2019a).

A szakirodalom szemlélteti az iskolai kudarchoz vezető tényezők bonyolult összjátékát. Felvázolja továbbá azokat a lépéseket, amelyeket az egyes ökoszisztéma szinteken meg lehet tenni az iskolai kudarc megelőzése érdekében. Mindegyik témát kockázatok, védőfaktorok, megelőzési stratégiák és beavatkozások sorozata jellemez. Ezek az erők húzzák és tolják az egyént az iskolai siker és kudarc között.

Az iskolai kudarchoz és sikerhez köthető erők társadalmi szinten a nemzeti szintű szakpolitikákon és a helyi kontextuson keresztül fejtik ki hatásukat. Iskolai szinten ezek az iskolák szerveződésén és az egyéni tanulók igényeihez való alkalmazkodáson keresztül



működnek. Hatásukat családi és egyéni szinten egyaránt kifejtik, itt intraperszonális (például motivációs, fizikai, szenzoriális, genetikai, kognitív és nyelvi tényezők) és interperszonális (például családi igények, elérhető támogatás, szociális készségek és lehetőségek) tényezőkről beszélhetünk.

A kockázatok csökkentése és a problémák előfordulásának megelőzése, valamint az iskolai kudarc visszafordítása vagy valószínűségének csökkentése érdekében számos megközelítés szóba jöhet. A szakirodalom az egyes szinteken az alábbi cselekvési területekre tesz javaslatot:

Nemzeti, társadalmi és közösségi szinten (makro-rendszer és exo-rendszer) szükségesnek mutatkozik:

- a társadalmi egyenlőtlenségek kezelése;
- a méltányosság előmozdítása;
- a szegénység visszaszorítása;
- a mentálhigiénés szolgáltatásokhoz és gyógyászati beavatkozásokhoz való jobb hozzáférés a tanulók és pedagógusok számára;
- a közösségi alapú támogató szolgáltatások elérhetőségének javítása;
- a családoknak is segítséget nyújtó, drog- és alkoholfogyasztást megelőző programok kialakítása.

Ezért az egészségügyet, a foglalkoztatást, a lakhatást és a szociális jólétet befolyásoló nemzeti, regionális és globális szakpolitikák mind lényegesek ebben a kérdésben.

Iskola szinten (mezo-rendszer és mikro-rendszer) a tanulás és a részvétel elé jelentős akadályok hárulhatnak. Az iskoláknak olyan környezetet kell kialakítaniuk, ahol a tanulók biztonságban érzik magukat és értékelik őket, a szülők pedig elkötelezettek. Összességében véve a vizsgálatok arra utalnak, hogy a szülői és az iskolai befolyásnak túl kell mutatnia a közös tevékenységeken. Az iskoláknak fontolóra kell venniük annak a módját, hogy miként lehet a szülőket elkötelezni gyerekeik oktatása iránt, a szülői készségek javítását célzó szolgáltatásokat kell kialakítaniuk, a bevándorló népesség esetében foglalkozniuk kell azokkal a generációs változásokkal, amelyek befolyásolhatják a motivációt és az elkötelezettséget, továbbá segítséget kell nyújtaniuk a marginalizált közösségeknek.

Az iskolák és a pedagógusok szintén felléphetnek a veszteséget átélt tanulók támogatása érdekében, a tanulók általuk különféle karrierlehetőségekkel ismerkedhetnek meg, továbbá fenntarthatják az iskolaépületek színvonalát. A szakirodalom kiemeli a pedagógusok és a tanulók közötti kapcsolatok fontosságát, a tanulóknak a pedagógusokról alkotott pozitív képét, a megszegényítésnek mint oktatási módszernek a kerülését és az igazságos fegyelmezési szabályok meglétét. A kutatási szakirodalom továbbá a tanulói előrehaladás nyomán követésre irányuló stratégiákra is javaslatokat tesz. Ami a tanulói motivációt illeti, fontos, hogy a pedagógusok szorgalmazzák a fejlődő gondolkodásmódot a tanulók körében, és hogy megértsék, hogy az egyéni körülmények adott esetben további támogatást tesznek szükségessé.



Egyéni szinten (mikro-rendszer) a kérdésnek számos elemét kell fontolóra venni. A tanulóknak lehetnek sajátos nevelési igényük vagy fogyatékoságuk, alacsony lehet a tanulás iránti elköteleződésük, az elvárásaik és gyenge az énhatékonyságuk. Megtörténhet, hogy az iskolát úgy érzékelik, mint olyasvalamit, ami az életük szempontjából kevésbé releváns. A tanulókat érintő egyedi kihívások között megemlíthetjük a szülői elhalálozást, a veszélyeztető magatartást (így például a droghasználatot vagy az alkoholfogyasztást), előzményként a nevelőszülőknél való elhelyezést, nevelésbe vételt és a kamaszkori terhességet is.

Az iskolák és a közösségek a következőképpen enyhíthetik a nehézségeket:

- a külső intézmények és az iskolák közötti együttműködés előmozdítása, és olyan szolgáltatások kialakítása, mint a gyermekgondozási létesítmények az iskolákban, logopédia, tanácsadás és mentális egészségügyi ellátás;
- a tanulmányi eredmények kompetencialapú és folyamatos felmérése;
- a tanulók érdeklődési köre, elvárásai és igényei szempontjából releváns tantervek kialakítása, amelyek a hangsúlyt a tanulási készségekre és az önálló tanulásra fektetik;
- a tanulói motiváció támogatása a helyi közösség bevonásával és az egyéni megküzdési képesség fejlesztésével;
- az egyénre szabott megközelítések előtérbe helyezése, különös tekintettel a sajátos nevelési igényű tanulókra;
- a gyenge tanulmányi előmenetel korai fázisban való kezelése és szükség esetén támogatás nyújtása;
- az évisméltlések elkerülése.

Végezetül pedig fontos, hogy sor kerüljön az iskolai kudarc visszaszorítására irányuló stratégiák hatásosságának rendszeres felülvizsgálatára. A megelőzésnek elsőbbséget kell élveznie a kompenzációs intézkedésekkel szemben. Mindazonáltal, további beavatkozásokkal kezelhetőek a felmerülő nem kívánt kihívások is.

Összességében véve, a kutatási szakirodalom rámutat, hogy az oktatási rendszereket meg lehet úgy szervezni, hogy azok hatékonyan megfeleljenek a tanulók változatos igényeinek, és megelőzhető legyen az iskolai kudarc. A PSF szakirodalmi áttekintés egy **általános tervezés** felé mutat, amellyel fokozható az iskolai közeg befogadó jellege és valamennyi tanuló sikere előmozdítható (Európai Ügynökség, 2019a).



A SZAKPOLITIKA TANULMÁNYOZÁSA ALAPJÁN TETT MEGÁLLAPÍTÁSOK

A projekt **második tevékenysége** keretében az iskolai kudarc megelőzésére irányuló létező nemzeti szakpolitikai intézkedések vizsgálatára került sor. A szakpolitikai áttekintés azt mutatja, hogy az európai országok egyre elkötelezettebbek a méltányosabb és befogadóbb oktatási rendszerek kialakítása iránt. Mindazonáltal, **bizonyos tanulói csoportok gyenge iskolai teljesítményével kapcsolatban jelentős nemzetközi aggályok** is felmerültek. Ezen túlmenően rendszertani szempontból aggályos az iskolai kudarc szélesebb köre is.

Az oktatási rendszerek különböző szakpolitikai válaszokat dolgoztak ki a tanulók eltérő igényeinek a teljesítése, a tanulói eredmények javítása és az iskolai kudarc megelőzése érdekében. A PSF-projekt összefoglaló jelentése a PSF-projekt felmérésében részt vevő 14 ország oktatási rendszerében érvényben lévő lényeges szakpolitikákat és intézkedéseket vizsgálta meg (Európai Ügynökség, 2019b).





A vizsgálat eredménye rámutatott, hogy a nemzeti szakpolitikák közvetlenül nem használják az iskolai kudarc fogalmát, annak értelmére csupán utalást tesznek. Néhány ország az iskolai kudarcot az egyénekkal való összefüggésbe hozás helyett, **pozitív rendszerszemléletben értelmezi, mégpedig az iskolai kudarc megelőzését az iskolai siker előmozdítása révén.**

A vizsgálatból emellett az is kiderült, hogy majdnem minden országban kidolgoztak már releváns szakpolitikai kereteket. A szakpolitikai célkitűzések azonban igen különbözőek. Vannak országok, amelyek az egyént érintő, célzott intézkedésekre fektetik a hangsúlyt. Más országok iskola-szintű vagy az egész oktatási rendszerre kiterjedő átfogó intézkedésekről tesznek említést.

Az iskolai kudarc meghatározásainak és megközelítéseinek változatossága ellenére van néhány közös elem, amely megjelenik az országok szakpolitikáiban:

- az elkötelezettség fokozása és a korai iskolaelhagyás visszaszorítása;
- a gyenge iskolai teljesítmény elleni fellépés;
- az oktatás és a tanulás teljes iskolára kiterjedő fejlesztését magába foglaló megközelítése.

Az országok által megjelölt legfőbb szakpolitikai prioritások között említhető a veszélyeztetett tanulók feltérképezése és támogatása, az iskolai végzettség megszerzésének fokozása konkrét területeken, az iskolázottság tekintetében mutatkozó különbségek csökkentése és tananyagfejlesztés, illetve az értékelés és a pedagógia.

A projekt során elvégzett felmérés országokra vonatkozó anyagából az is kiderült, hogy az egyes országokban melyek a legfőbb kihívások az iskolai kudarc megelőzése terén. Ezek pedig a következők:

- a befogadó nevelési-oktatási szakpolitikák hatékony gyakorlatba ültetése;
- a pedagógusi kapacitás fokozása;
- a támogatás minőségének javítása;
- hatékonyabb kormányzási, finanszírozási, illetve monitoring mechanizmusok kialakítása.

Összességében a szakpolitikai áttekintésből kiderül, hogy az iskolai kudarc leküzdése érdekében több dimenziót figyelembe kell venni, a megközelítésnek pedig kiegyensúlyozottnak kell lennie. Az országok által alkalmazott megközelítések validálásával a projekteredmények azt sugallják, hogy a gyenge tanulmányi eredmények kompenzálása helyett egy befogadó rendszerben kell gondolkodni, amely biztosítja az iskolák kapacitását, és valamennyi tanuló számára lehetővé teszi a jobb teljesítményt. **E célkitűzés megvalósításához a nemzeti szakpolitikák, intézkedések és stratégiák rendszer-elvű, a teljes iskolára kiterjedő megközelítést kell, hogy alkalmazzanak. E szakpolitikáknak azonban egyben tanulóközpontúaknak kell lenniük, és a sérülékeny egyénekre kell összpontosítaniuk.**



AZ ISKOLAI KUDARC MEGELŐZÉSÉT SZOLGÁLÓ LEGFŐBB SZAKPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEK

A kutatási és a szakpolitikai áttekintés következtetéseinek ötvözésével a PSF-projekt olyan befogadó szakpolitikai elemeket azonosított, amelyek révén biztosítható az iskolák méltányosabbá tétele. A projekt az ökoszisztéma-modellt alkalmazza az iskolai kudarc megelőzésére irányuló átfogó szakpolitikai keret kialakításához. A modell számos olyan befogadó szakpolitikai akciót tartalmaz, amely segítségével az országok haladást érhetnek el az iskolai kudarc megelőzése terén.

A legfőbb szakpolitikai akciók négy ökoszisztéma-szint köré csoportosulnak: nemzeti/regionális, közösségi, iskolai és egyéni szint.

A nemzeti/regionális (makro-rendszer) szintű szakpolitikai akciók a következők:

- a társadalmi egyenlőtlenség csökkentése, a méltányosság előmozdítása és a szegénység visszaszorítása;
- az ágazatok közötti együttműködés támogatása az oktatási, egészségügyi, szociális ellátással, lakhatással és a foglalkoztatással foglalkozó minisztériumok között;
- az iskolához való hozzáférés és az iskolai jelenlét növelése.

A közösségi (exo- és mezo-rendszer) szintű szakpolitikai akciók a következők:

- a közösségi alapú támogató szolgáltatások elérhetőségének javítása;
- a külső intézmények/szolgáltatások és az iskolák közötti együttműködés előmozdítása;
- a családokkal való érdemi kapcsolattartás.

Az iskolai (mezo- és mikro-rendszer) szintű szakpolitikai akciók a következők:

- az inkluzív iskolavezetés kialakítása;
- a tananyag, az értékelés és a pedagógia kiterjesztése;
- karrier-tanácsadás és rugalmas karrierlehetőségek biztosítása;
- a tanulók egészségének és jóllétének támogatása.

Az egyéni (mikro-rendszer) szintű szakpolitikai akciók a következők:

- a személyre szabott megközelítések megerősítése;
- a gyenge iskolai teljesítmény lehető leghamarabb történő kezelése;
- az évisméltételek csökkentése.



Az iskolai kudarc megelőzésére irányuló keret magában foglalja és kiegészíti a valamennyi tanulót megillető, jobb minőségű oktatásra irányuló európai uniós és nemzetközi keretrendszerekben rögzített szakpolitikákat. A keret nemzeti/regionális és helyi tanácskozások kiindulópontjaként szolgálhat, amelyek során megvitatják, hogy az oktatási szakpolitikával miként előzhető meg az iskolai kudarc. Valamennyi szakpolitikai területre **potenciális nemzeti cselekvési célként lehet tekinteni**. Ezért a keret alapul szolgálhat a szakpolitikai területek indikátorokká való átalakításához és/vagy az iskolai kudarc megelőzésére irányuló nemzeti szabványokba való beépítéséhez.

Végezetül pedig az országok **hivatkozási pontként felhasználhatják ezt a keretet az iskolai kudarc megelőzésében elért előrehaladás nyomon követésére**. A keret elősegítheti az egymástól való tanulást és az ismeretátadást ezeknek a szakpolitikai területeknek a kontextusba helyezésére, a pénzügyi források (újra)elosztására, valamint a helyi és rendszer-szintű szereplők közötti szinergiák kialakítására vonatkozóan.

Általában véve a PSF-projekt arra utaló bizonyítékokkal szolgált, hogy meg lehet színvonalas befogadó nevelés-oktatási rendszereket úgy szervezni, hogy azok hatékonyan kielégítsék a különböző tanulói igényeket, és megelőzzék az iskolai kudarcot. A méltányosságra és a befogadásra fókuszáló átfogó szakpolitikák révén javítható az oktatási





rendszer általános hatékonysága és az egyéni tanulói eredményesség. Leegyszerűsítve, az oktatási rendszer befogadó jellegének a fokozása valamennyi tanuló esetében fokozhatja a sikert.

A PROJEKT EREDMÉNYEI

A projekt két tevékenységi szála négy egymással összefüggő projekteredményhez vezetett.

A **PSF szakirodalmi áttekintés** (Európai Ügynökség, 2019a) a projekt első tevékenységének az eredménye. A szakirodalmi áttekintés az iskolai kudarcnak a befogadó nevelés-oktatás keretében történő megelőzését tárgyaló európai és nemzetközi szakirodalomról nyújt átfogó képet. A munka emellett azonosítja az iskolai kudarc megelőzését szolgáló szakpolitikákat és gyakorlatokat alátámasztó kulcsfontosságú fogalmakat is. Megállapításai ismeretanyagot szolgáltattak és kiegészítették a projekt második tevékenységi szálát, valamint a projekt összefoglaló jelentését.

Az **országokból összegyűjtött információk tematikus elemzése** összefoglalja a projekt során elvégzett felmérésekben részt vevő 14 ország által rendelkezésre bocsájtott szakpolitikai ismeretanyagot. Az elemzés tematikus táblázatok formájában került bemutatásra, és a projekt összefoglaló jelentésének is alapjául szolgált. Ez a projekteredmény kiegészít más, nemzeti oktatási és képzési rendszereket ismertető információforrásokat is, mint például az Ügynökség **Ország szintű Szakpolitikai Áttekintés és Elemzés** című munkáját vagy az Ügynökség által **Máltán** és **Izlandon** végrehajtott ellenőrzéseit.

A **PSF-projekt összefoglaló jelentés** (Európai Ügynökség, 2019b) ötvözi a projekt két tevékenységi szála keretében összegyűjtött ismeretanyagot, és bemutatja a projekt átfogó megállapításait. Ismerteti a nemzetközi és az európai szakpolitikai környezetet, a szakirodalmi áttekintés következtetéseit, valamint az országonkénti információk vizsgálatának eredményét. A jelentés a nemzeti oktatási hatóságok által támogatott legfontosabb szakpolitikák és intézkedések vizsgálata révén áttekintést nyújt az iskolai kudarc problémájáról. Végül pedig, de nem utolsó sorban kiemeli azoknak a befogadó szakpolitikáknak a jellemzőit, amelyek lehetővé teszik az iskolai kudarc megelőzése irányában tett lépéseket.

A **PSF összefoglaló zárójelentés** a projekt legfontosabb következtetéseinek az összefoglalója.

A projekteredmények elérhetők a **PSF-projekt webhelyén** (www.european-agency.org/projects/PSF).



IRODALOMJEGYZÉK

Bronfenbrenner, U., 2005. *The Bioecological Theory of Human Development* [Az emberi fejlődés bioökológiai elmélete], U. Bronfenbrenner (szerk.), *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development* [Mi teszi az embert emberré: Az emberi fejlődés bioökológia perspektívái]. Thousand Oaks, CA: Sage

Európai Bizottság, 2015. *Oktatás és képzés 2020. Iskolai irányelv: Átfogó iskolai megközelítés a korai iskolaelhagyás megelőzésére*. ec.europa.eu/assets/eac/education/experts-groups/2014-2015/school/early-leaving-policy_hu.pdf (Legutóbb felkeresve: 2019. október)

Európai Bizottság, 2017. *Az iskolák és az oktatás minőségének fejlesztése a fiatalok életkezdési esélyeinek javítása érdekében*. A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. COM/2017/0248 final. eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1496304694958&uri=COM:2017:248:FIN (Legutóbb felkeresve: 2019. április)

Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe* [A korai iskolaelhagyás és a fogyatékossgal élő és/vagy sajátos nevelési igényű tanulók: Az Európára vonatkozó kutatási eredmények áttekintése]. (A. Dyson és G. Squires, szerk.). Odense, Dánia. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational-0 (Legutóbb felkeresve: 2019. november)

Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért, 2017a. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies?* [A korai iskolaelhagyás és a fogyatékossgal élő és/vagy sajátos nevelési igényű tanulók: Mennyire tükröződnek vissza a kutatási eredmények az Európai Unió szakpolitikáiban?]. (G. Squires és A. Dyson, szerk.). Odense, Dánia. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational (Legutóbb felkeresve: 2019. november)

Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért, 2017b. *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education: Lessons from European Policy and Practice* [Az inkluzív Oktatásban Részt Vevő Tanulók Iskolai Sikerességének Növelése: az Európai szakpolitikák és gyakorlatok tanulságai]. (A. Kefallinou és V.J. Donnelly, szerk.). Odense, Dánia. www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-project-overview (Legutóbb felkeresve: 2019. november)



Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért, 2019a.
Preventing School Failure: A Review of the Literature [Az Iskolai Kudarc Megelőzése: Szakirodalmi áttekintés]. (G. Squires és A. Kefallinou, szerk.). Odense, Dánia.

www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-literature-review (Legutóbb felkeresve: 2020. február)

Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért, 2019b.
Preventing School Failure: Examining the Potential of Inclusive Education Policies at System and Individual Levels [Az Iskolai Kudarc Megelőzése: A Befogadó Szakpolitikák Lehetőségeinek Vizsgálata az Intézményrendszer és az Egyének Vonatkozásában].

(A. Kefallinou, szerk.). Odense, Dánia. **www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-synthesis-report** (Legutóbb felkeresve: 2020. február)

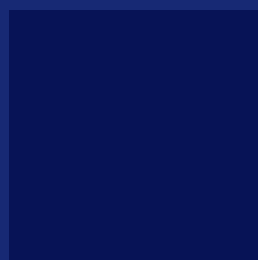


Titkárság:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsszeli Iroda:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org



www.european-agency.org